

УДК 336.7

Шевчук Ю. В.
Білорус А. І.

Університет державної фіскальної служби України

**ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ БЕЗПЕКОЮ
БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ**

У статті досліджено особливості управління фінансовою безпекою банківського сектору України як одного з визначальних напрямів управління в сучасних реаліях функціонування банківської системи країни. Розглянуто елементи системи забезпечення фінансової безпеки банківського сектору та визначено її основні принципи. Розраховано індикатори рівня фінансової безпеки банківського сектору, динаміку інтегрального показника фінансової безпеки банківської системи, індикатор інвестиційної безпеки банківського сектору, що дає змогу завчасно сигналізувати про небезпеку у банківському секторі. Запропоновано напрями підвищення рівня фінансової безпеки банківського сектору України. Обґрунтовано, що саме від якості та ефективності розроблених заходів управління фінансовою безпекою банківського сектору залежить фінансова безпека не тільки банківського сектору, а й держави у цілому.

Ключові слова: фінансова безпека, управління фінансовою безпекою, банківський сектор, індикатори рівня фінансової безпеки банківського сектору, забезпечення фінансової безпеки банківського сектору.

Постановка проблеми. Визначення особливостей управління фінансовою безпекою банківського сектору та ефективне поєднання теоретичних і практичних особливостей управління фінансовою безпекою є визначальними у сучасних реаліях функціонування банківської системи України. В умовах фінансової кризи та загострення політичної нестабільності в Україні відслідковується тенденція до погіршення показників платоспроможності, рентабельності та фінансового стану банківського сектору. Саме від якості та ефективності розроблених заходів управління фінансовою безпекою банківського сектору залежать його фінансовий стан та вектор розвитку в стратегічній і тактичній перспективах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням особливостей управління фінансовою безпекою банківського сектору займалися такі науковці: В.А. Ліпкан [1], О.І. Барановський [4], Т.М. Болгар [5], О.Л. Пластун [6], Р.С. Вовченко [7], І.М. Якуб'як [8] та ін. Однак системність забезпечення фінансової безпеки банківського сектору економіки України, а також індикатори його інвестиційної безпеки та інтегральні показники безпеки не досліджено у повному обсязі, на що ми й хочемо звернути особливу увагу.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Значна кількість наукових праць із цієї тематики свідчить, що в сучасних умовах розвитку економіки неможливий без надійного управління фінансовою безпекою банківського сектору. Оцінка сучасного стану банківського сектору України свідчить про те, що він відстає у своєму розвитку в частині управління фінансовою безпекою від міжнародних банківських секторів, тому активізація розвитку управління фінансовою безпекою банківського сектору України неможлива без упровадження інновацій в управлінні фінансовою безпекою банківського сектору.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є дослідження особливостей управління фінансовою безпекою банківського сектору та надання пропозицій щодо підвищення рівня фінансової безпеки вітчизняного банківського сектору. Для досягнення поставленої мети використаємо та проаналізуємо теоретичні та аналітичні аспекти управління фінансовою безпекою банківського сектору, а також проведемо розрахунок основних індикаторів рівня фінансової безпеки банківського сектору України.

Виклад основного матеріалу. Під фінансовою безпекою банківського сектору слід розуміти фінансову безпеку сукупності комерційних банків, а також їхніх клієнтів і контрагентів, професійних учасників фінансових ринків, регулятора ринку банківських послуг та держави, оскільки функціонування банківського сектору пов'язане з ризиками банківської діяльності, що включають у себе не лише ризики фінансових утрат банківських інститутів, а й ризики, на які наражаються пов'язані з їхньою діяльністю економічні агенти [4, с. 179].

Важливим аспектом забезпечення фінансової безпеки банківського сектору є однозначне визначення його основних елементів (рис. 1).

Сучасні реалії функціонування банків України супроводжуються значними деструктивними явищами, існуванням реальних та потенційних загроз, які у цілому дестабілізуюче впливають на фінансову безпеку країни [8]. Проте, незважаючи на деякі проблемні аспекти функціонування банківського сектору України, якщо проаналізувати динаміку чистого прибутку банків, можна дійти висновку, що з початку 2019 р. українські банки працюють беззбитково. Так, станом на січень-липень 2019 рр. чистий прибуток українських банків становить 36 727 млн грн.

Для більш детального ознайомлення з аналізом рівня фінансової безпеки банківського сектору України розглянемо індикатори рівня фінансової безпеки банківського сектору, які наведено в табл. 1.

Вищенаведені дані дають змогу підтвердити наявність кризових явищ у банківському секторі України, оскільки частка простроченої заборгованості за кредитами в загальному обсязі кредитів, наданих банками резидентам, та частка іноземного капіталу у статутному капіталі банків продовжують збільшуватися, а саме на 3–4% у 2019 р. порівняно з 2018 р. Але можна відзначити й деякі позитивні аспекти у динаміці індикаторів рівня фінансової безпеки банківського сектору України, насамперед це значне збільшення у структурі рентабельності активів та капіталу в 2019 р. порівняно з 2018 р.

Більш детальний аналіз рівня фінансової безпеки банківського сектору України розглянемо на рис. 2, де представлено динаміку інтегрального показника фінансової безпеки банківської системи

України. Для визначення інтегрального показника фінансової безпеки банківської системи скористуюся ваговими коефіцієнтами, які визначені у методиці розрахунку рівня економічної безпеки.

Розглянувши динаміку інтегрального показника фінансової безпеки банківської системи України, можна відзначити негативну тенденцію до суттєвого зменшення цього показника, а саме: з 2014 по 2018 р. значення цього показника впало майже на 40%, у 2014 р. інтегральний показник фінансової безпеки банківської системи України становив 61,96%, а в 2018 р. – 20,72%. Це свід-

чить про незахищеність та вразливість банківської системи України до зовнішніх та внутрішніх кризових явищ, що, своєю чергою, може на пряму відбитися на фінансовій безпеці всієї держави.

Аналіз фінансової безпеки банківського сектору буде неповним без оцінки її інвестиційного складника, тому розглянемо показники індикаторів інвестиційної безпеки банківського сектору України, які наведено в табл. 2.

Вищенаведені дані свідчать про те, що інвестиційна безпека вітчизняного банківського сектору також знизилася внаслідок істотного зниження

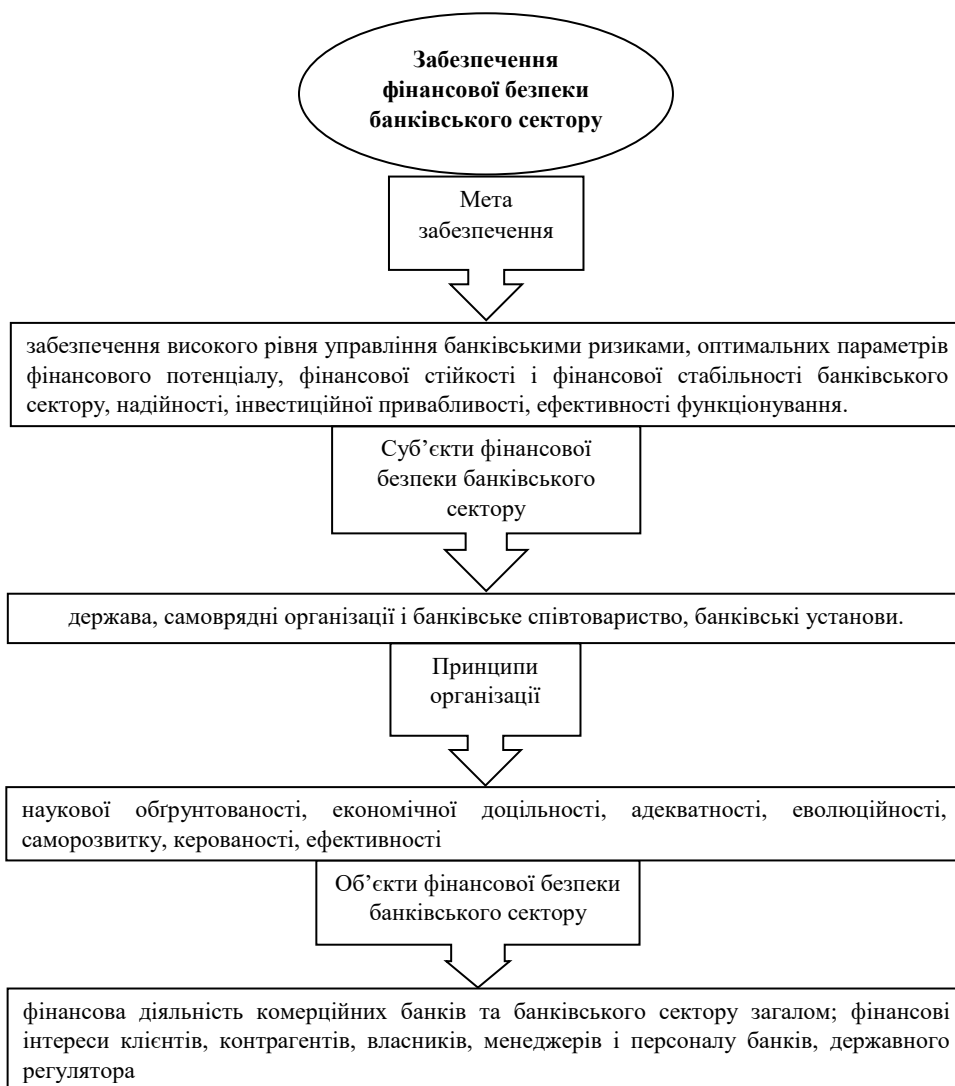

Рис. 1. Елементи системи забезпечення фінансової безпеки банківського сектору

Джерело: складено за даними [4]

Таблиця 1
Індикатори рівня фінансової безпеки банківського сектору України за 2016–2019 рр.

Показники	Роки				Відхилення 2018/2019 рр., %
	2016	2017	2018	2019 (01.08)	
Частка простроченої заборгованості за кредитамі в загальному обсязі кредитів, наданих банками резидентам України, %	22,1	30,5	57,7	60,0	1,03
Частка іноземного капіталу у статутному капіталі банків, %	34,8	48,6	42,8	44,7	1,04
Рентабельність активів, %	-5,46	-12,6	0,5	4,66	9,32
Рентабельність капіталу, %	-116,74	-15,84	14,67	38,21	2,6

Джерело: розраховано за даними [3; 9]

темтів зростання вкладень комерційних банків у цінні папери. Водночас частка вкладень у цінні папери в активах комерційних банків України в 2018–2019 рр. залишилася на майже незмінному рівні – 12,8% у 2018 р. і 12,6% у 2019 р., що вказує на недостатність вільних фінансових ресурсів в українських банків, оскільки саме вони є джерелом інвестиційної діяльності.

Система показників-індикаторів, які підтверджені аналітичними розрахунками і мають кількісне вираження, дають змогу завчасно сигналізувати про небезпеку і розробляти превентивні та реактивні заходи з позиції забезпечення фінансової безпеки на макро- й мікроекономічному рівнях [7, с. 90].

Основним напрямом підвищення рівня фінансової безпеки банківського сектору України має стати підвищення ролі держави як одного із визначальних суб'єктів управління фінансовою безпекою банківського сектору. У цьому аспекті держава має здійснити такі заходи:

по-перше, здійснити стимулювання внутрішнього попиту населення шляхом підвищення доходів населення, стимулювати суб'єктів господарювання до поживлення ділової й інвестиційної активності, здешевити для них кредитні ресурси за допомогою участі держави в субсидюванні кредитної діяльності;

по-друге, важливим є збільшення державних гарантій і фінансової підтримки для суб'єктів банківського сектору економіки України, що зробить можливим включення комерційних та інвестиційних (які будуть створені) банків у програми кредитування стратегічних й інфраструктурних проектів на конкурсній основі під гарантії держави.

Водночас важливим напрямом підвищення фінансової безпеки банківського сектору економіки України є вдосконалення складників її забезпечення, що потребує розроблення конкретних пропозицій. Ці пропозиції повинні ґрунтуватися на таких принципах системи забезпечення фінансової безпеки банківського сектору: наукової обґрунтованості, економічної доцільності, адекватності, еволюційності, саморозвитку, керованості, ефективності. Також вони мають бути спрямовані на забезпечення фінансової безпеки всіх суб'єктів банківського сектору, а не на лобювання інтересів окремих великих банків.

Висновки і пропозиції. Проведене дослідження особливостей управління фінансовою безпекою банківського сектору України дає нам змогу визначити даний напрям управління фінансовою безпекою держави як один з основних. Оскільки в умовах фінансової кризи в Україні, коли прослідковується тенденція до погіршення показників

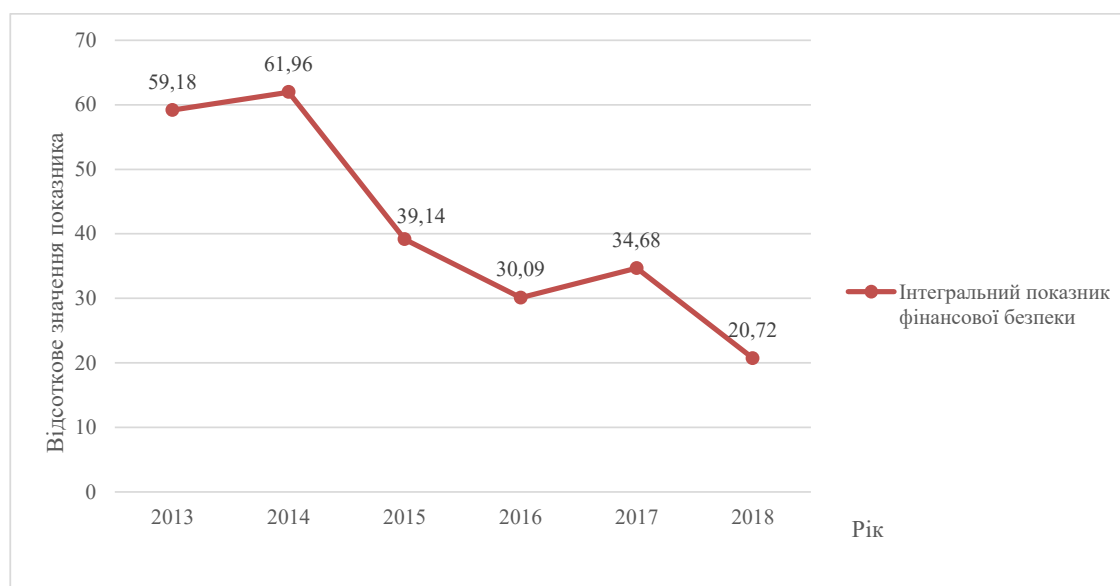

Рис. 2. Динаміка інтегрального показника фінансової безпеки банківської системи України (2013–2018 рр.), %

Джерело: розраховано за даними [3; 7]

Таблиця 2

Індикатори інвестиційної безпеки банківського сектору економіки України за 2015–2019 рр.

Назва показника	2015	2016	2017	2018	2019 (01.08)
Активи банків, млн грн	1 054 280	1 127 192	1 278 095	1 316 852	1 371 602
Темпи зростання, %	111,9	106,9	113,4	103,1	104,1
Вкладення у цінні папери, млн грн	87 719	96 340	138 287	168 928	173 624
Темпи зростання, %	105,1	109,8	143,5	122,2	102,7
Частка в активах, %	8,3	8,6	10,8	12,8	12,6
Капітальні інвестиції за рахунок кредитів банків та інших позик, млн грн	42324,4	50104,9	40878,3	17992,3	18457,3
Частка кредитів банків та інших позик у капітальних інвестиціях, %	16,3	17,1	15,3	8,8	9,1

Джерело: розраховано за даними [3; 9]

платоспроможності, рентабельності та фінансового стану, саме від якості й ефективності розроблених заходів управління фінансовою безпекою банківського сектору залежить фінансова безпека не тільки сектору, а й держави у цілому.

Проведені розрахунки показують, що сучасні реалії функціонування банків України супроводжуються значними деструктивними явищами, існуванням реальних та потенційних загроз. Тому система показників-індикаторів, які підтвержені аналітичними розрахунками і мають кількісне вираження, відіграють важливу роль у забезпеченні фінансової безпеки банківського сектору і дають змогу завчасно сигналізувати про небезпеку та розробляти ефективні заходи для забезпечення фінансової безпеки.

Основним напрямом підвищення рівня фінансової безпеки банківського сектору України має

стати підвищення ролі держави як одного з визначальних суб'єктів управління фінансовою безпекою банківського сектору.

Дії держави повинні бути спрямовані на стимулювання внутрішнього попиту населення, стимулювання суб'єктів господарювання до поживлення ділової й інвестиційної активності, здешевлення кредитних ресурсів, участь держави в субсидюванні кредитної діяльності.

Також важливим напрямом забезпечення фінансової безпеки банківського сектору є збільшення державних гарантій і фінансової підтримки для суб'єктів банківського сектору економіки України. Це зробить можливим включення комерційних та інвестиційних (які будуть створені) банків у програми кредитування стратегічних й інфраструктурних проектів на конкурсній основі під гарантії держави.

Список використаних джерел:

1. Ліпкан В.А. Теоретичні основи та елементи національної безпеки України. Київ : Знання, 2014. 600 с.
2. Фінансова безпека підприємств і банківських установ : монографія / О.Л. Пластун та ін. ; за ред. А.О. Єпіфанова. Суми : УАБС НБУ, 2014. 295 с.
3. Аналітичний огляд банківської системи України. 2018 : статистичний збірник / Національне рейтингове агентство «Рюрік». Київ, 2018. С. 30.
4. Барановський О.І. Чинники банківської безпеки. *Вісник Національної академії наук України*. 2014. № 1. С. 178–185.
5. Болгар Т.М. Роль і місце фінансової безпеки банків в комплексі фінансової безпеки держави. *Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Дала*. 2015. № 7. Ч. 2. С. 17–22.
6. Пластун О.Л. Організаційні основи забезпечення банківської безпеки. *Збірник наукових праць ДВНЗ «Українська академія банківської справи НБУ»*. 2011. № 31. 382 с.
7. Вовченко Р.С. Напрями підвищення фінансової безпеки банківського сектору економіки України. *Фінансовий простір*. 2013. № 3. С. 87–94. URL : <http://fp.cibs.ck.ua/files/1303/wholetext.pdf> (дата звернення: 01.09.2019).
8. Якуб'як І.М. Сучасні загрози фінансової безпеки комерційних банків України та методи їх управління. URL : <http://oaji.net/articles/797-1412947596.pdf> (дата звернення: 11.09.2019).
9. Основні показники діяльності банків України. *Вісник НБУ*. 2019. № 1. С. 12–14. URL : http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=36807&cat_id=36798 (дата звернення: 09.09.2019).

References:

1. Lipkan V. A. (2014) Teoretychni osnovy ta elementy nacionalnoji bezpeky Ukrainy [Theoretical bases and elements of national security of Ukraine]. Kiev:Znannja. (in Ukrainian)
2. Plastun O. L., Dombrowskyj V. S., Jepifanov A. O. (2014) Finansova bezpeka pidpryjemstv i bankivskykh ustanov: monoghrafija. [Financial security of enterprises and banking institutions: a monograph]. Sumy:DVNZ «UABS NBU». (in Ukrainian)
3. Nacionaljne rejtynghove aghentstvo «Rjurik» (2018) Analitychnyj oghljad bankivskojji systemy Ukrainy [Analytical review of the banking system of Ukraine], Kiev: Informatsiino-analitychne aghentstvo.
4. Baranovskij O. I. (2014) Chynnyky bankivskojji bezpeky [Banking security factors]. *Bulletin of the National Academy of Sciences of Ukraine*, no. 1, pp. 178-185.
5. Bolghar T. M. (2015) Rolj i misce finansovoji bezpeky bankiv v kompleksi finansovoji bezpeky derzhavy [The role and place of financial security of banks in the complex of financial security of the state]. *Bulletin of the East Ukrainian National University. Vladimir Dahl*, vol. 2, no. 7, pp. 17-22.
6. Plastun O. L. (2011) Orghanizacijni osnovy zabezpechennja bankivskojji bezpeky [Organizational basics of bank security]. *Collection of Scientific Papers of the State Higher Education Institute "Ukrainian Academy of Banking of the NBU"*, no. 31, p. 382.
7. Vovchenko R. S. (2013) Naprjamy pidvyshhennja finansovoji bezpeky bankivskogho sektoru ekonomiky Ukrainy [Directions for improving the financial security of the Ukrainian banking sector]. *Finansovij prostir* (electronic journal), no. 3, pp. 87-94. Available at: <http://fp.cibs.ck.ua/files/1303/wholetext.pdf> (accessed 1 September 2019).
8. Jakub'jak I. M. Suchasni zagrozy finansovoji bezpeky komercijnykh bankiv Ukrainy ta metody jikh upravlinnja [Modern threats to the financial security of Ukrainian commercial banks and methods of their management]. Available at: <http://oaji.net/articles/797-1412947596.pdf> (accessed 11 September 2019).
9. *Visnyk NBU* (2019) Osnovni pokaznyky dijalnosti bankiv Ukrainy [The main indicators of activity of banks of Ukraine]. No. 1, pp. 12-14. Available at: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=36807&cat_id=36798 (accessed 9 September 2019).

Шевчук Ю. В.

Билорус А. И.

Университет государственной фискальной службы Украины

ОСОБЕННОСТИ УПРАВЛЕНИЯ ФИНАНСОВОЙ БЕЗОПАСНОСТЬЮ БАНКОВСКОГО СЕКТОРА УКРАИНЫ

Резюме

В статье исследованы особенности управления финансовой безопасностью банковского сектора Украины как одного из основных направлений управления в современных реалиях функционирования банковской системы Украины. Рассмотрены элементы системы обеспечения финансовой безопасности банковского сектора и определены ее основные принципы. Рассчитаны индикаторы уровня финансовой безопасности банковского сектора, динамика интегрального показателя финансовой безопасности банковской системы, индикатор инвестиционной безопасности банковского сектора, что позволяет заблаговременно сигнализировать об опасности в банковском секторе. Предложены направления повышения уровня финансовой безопасности банковского сектора Украины. Обосновано, что именно от качества и эффективности разработанных мероприятий управления финансовой безопасностью банковского сектора зависит финансовая безопасность не только банковского сектора, но и государства в целом.

Ключевые слова: финансовая безопасность, управление финансовой безопасностью, банковский сектор, индикаторы уровня финансовой безопасности банковского сектора, обеспечение финансовой безопасности банковского сектора.

Shevchuk Yuliia

Bilorus Artem

State Fiscal Service University of Ukraine

FEATURES OF THE FINANCIAL SECURITY MANAGEMENT OF THE BANKING SECTOR OF UKRAINE

Summary

The article investigates the peculiarities of financial security management of the banking sector of Ukraine, as one of the defining directions of management in the current realities of functioning of the banking system of Ukraine. The elements of the financial security system of the banking sector are considered and its main principles are defined. The indicators of the level of financial security of the banking sector, the dynamics of the integrated index of financial security of the banking system, the indicator of investment security of the banking sector, which allows early warning of danger in the banking sector. The directions of increasing the level of financial security of the banking sector of Ukraine are proposed. It is substantiated that the financial security of not only the banking sector but also the state as a whole depends on the quality and efficiency of the developed measures for managing the financial security of the banking sector. Determining the peculiarities of financial security management of the banking sector and the effective combination of theoretical and practical features of financial security management are decisive in the current realities of the functioning of the banking system of Ukraine. Amid the financial crisis and the worsening political instability in Ukraine, the tendency to deteriorate solvency, profitability and financial condition of the Ukrainian banking sector is being monitored. It is the quality and efficiency of the financial management measures that the banking sector develops that determines its financial position and development vector in strategic and tactical perspectives. In modern conditions, economic development is impossible without sound management of the financial security of the banking sector. An assessment of the current state of the banking sector in Ukraine shows that it is lagging behind in its development, in terms of financial security management, of the international banking sectors. Therefore, the activation of the development of financial security management of the banking sector of Ukraine is impossible without the introduction of innovations in the management of financial security of the banking sector.

Keywords: financial security, financial security management, banking sector, indicators of financial security level of the banking sector, provision of financial security of the banking sector.